

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לד, תשמ"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

המאירי קשה לחשוב, שהוא פירש את העניין כפשוטו, שר' דוסא האריך ימים כל כך, שראה את חגי הנביא. ודאי אף לפניו היה הנוסח "זקן גדול". ומפורש כתב ב'בית הבחירה' ליבמות, עמ' 47: "לא שהגיעו ימיו של רבי דוסא לימיו של חגי הנביא, [אלא] שקבלה מומחית היתה בידו על כך".

ט ו ב י ה פ ר ך ש ל (ניו יורק)

הצורה "מְדַרְשׁ"

כבר העירו חוקרי יידיש, כי ייתכן שהצורה שמבטאים בה ביידיש מלים עבריות מסוימות — אינה אלא קריאה עתיקה של אותן המלים, שהייתה רגילה בגלילות אשכנז, אך נשתכחה ברבות הימים.

נראה, שפך הוא הדבר לגבי המלה מדרש, אשר מבטאים אותה ביידיש במ"ם ורי"ש סגולות.

בסידורים אשכנזיים ישנים מצויה המלה מְדַרְשׁ (פרקי אבות, פרק א), כשהמ"ם סגולה והרי"ש קמוצה. צורה זאת נדחתה מן הסידורים בדורות מאוחרים (כשם שנדחתה מהם הצורה רְבִי (רי"ש חרוקה), הנוהגת בעדות שונות, מפני הצורה רְבִי (רי"ש פתוחה).

על "מדרש" (במ"ם סגולה) העיר רבי יעקב עמדין בפירושו למשנה "לחם שמים" (ברכות פרק ד, משנה ב):

לבית המדרש. המ"ם בחירק והרי"ש קמוצה.
 וטועין בני מדינתנו האשכנזים,
 שקוראין המי"ם סגולה. פילא נמצא פמוהו.
 אבל משקלו מְקַדָּשׁ, מְשָׁפֵן, שהם קמוצים עי"ן הפעל
 וישתנו לפתח בסמיכות: מְקַדָּשׁ מלך, מְשָׁפֵן ה'. וכן
 מְדָרְשׁ ישוב לפתח בהיסמכו, ושני מקראות לעדים בד"ה
 ב' יג כב, כז: מְדָרְשׁ עֲדוֹ הַנְּבִיא, מְדָרְשׁ ספר המלכים.
 וזמן רב לפניו כתב י' אליהו בחור בספר ה"תשבי", ערך

דרש:

"בְּמְדָרְשׁ הַנְּבִיא עֲדוֹ (ד"ה ב' יג), מְדָרְשׁ ספר
 המלכים (שם כד), פירש: ספר שכתוב בו דברי המלכים
 והנביאים נקרא מְדָרְשׁ, פי כל הדורש אותם הדברים
 ימצאם שם, על כן נקרא מְדָרְשׁ, והמי"ם בחירק,
 ותמהתי למה אנו נוהגים לומר מְדָרְשׁ,
 המי"ם בסגולה."

אנו רואים, פי בני אשכנז קראו "מְדָרְשׁ" (מי"ם סגולה).
 אך מניין באה להם קריאה זו? ראיתי בכמה הוצאות של "ספר
 המגיד" (נו"כ עם תרגום ביהודית-אשכנזית) — פראג תנ"ב,
 ווילמרשדארף תע"ז, אמסטרדם תצ"ח — פי באחד משני
 הכתובים בדברי הימים כתובה המלה מְדָרְשׁ במי"ם סגולה. האם
 זו טעות של "הפתור הסדר" ¹, או אולי נשתמרה פאן קריאה

1. ר' חיים ליברמן הצביע על טעות בנוסח של נו"כ, דפוס
 ווילמרשדארף תע"ז ודפוס פראנקפורט דאָדר ת"ץ. והוא מעיר: מפאן אזהרה

עתיקה ("מדרש" על משקל מְרָב), שהייתה מצויה בספרי התנ"ך של יהודי אשפנו; וקריאה זו נשתמרה דוקא בספרים העממיים, שהיו בשימוש ונדפסו וחזרו ונדפסו רק בגלילות יהדות אשפנו. הדברים יתבררו מתוך עיון בכ"י.

ההברה האחרונה רַשׁ (ברי"ש סגולה) במלה מדרש בידיש היא סיום רגיל בידיש במלים עבריות. ההברה האחרונה, שאינה מוטעמת, מבוטאת בסגול, כגון: חֵלָה (למ"ד סגולה), פְּלָה, גָּנְב, טְרָפָה, ועוד.

למעיינים במהדורות מן הזמנים ההם ("אהל רח"ל", חלק א', עמ' 315). עיין גם "אהל רח"ל", חלק ב', עמ' 237.

ח י י א ד ה א ן

פינוי-הפעול הפרוד והדבוק מנקודת ראות תחבירית ומילונית

1. פינוי הפעול הפרוד והדבוק בעבר

היו קיימות בעבר, ועדיין קיימות היום, שתי דרכים להביע את פינוי הפעול:

א. פינוי פעול פרוד. לדוגמה: ראיתי אותו.

ב. פינוי פעול דבוק. לדוגמה: ראיתו.

לעתים אנו משתמשים בדרך האחת, ולעתים בדרך האחרת. לא בדקתי סטטיסטית את השימוש בפינוי הפעול